

Джерело: <https://www.schoollife.org.ua/288-2021/>

Урок розвитку зв'язного мовлення для 5 класу

Тема уроку. Письмовий твір-опис тварини

Мета: ознайомити учнів із особливостями художнього опису; удосконалювати творчі вміння створювати опис тварини в художньому стилі, мовну й мовленнєву культуру п'ятикласників; розвивати образне мислення, спостережливість, виховувати любов до тварин, які живуть у нашому регіоні.

Тип уроку: урок розвитку усного і писемного мовлення.

Хід уроку

I. Організаційний момент.

II. Мотивація навчальної діяльності.

Оголошення теми уроку, завдання.

Ця птаха тендітна та сильна,

Пливе вона в річці повільно.

Шия довга, наче спиця,

А постава, як в цариці.

Хто це?

У кожного із нас є улюблена тварина. Для мене це лебідь. Щоразу, їдучи до батьків, на ставку біля сьомої школи бачу цих дивних і казкових птахів.

Саме про них ми говорили на уроці зарубіжної літератури, вивчаючи казку Г.К. Андерсена «Дикі лебеді». Про цих граційних і прекрасних птахів поговоримо сьогодні.

Лебеді символізують вічну і незмінну любов. Таку сильну любов часто позначають фразеологізмом «лебедина любов». Часто на весільній символіці зображають пару лебедів, повернутих одне до одного.

Варто згадати і про естетичне задоволення, яке ми отримуємо від споглядання цих величних птахів. Вони здатні виліковувати душевні і фізичні недуги людини.

Сьогодні на уроці розвитку мовлення ми працюватимемо над створенням твору-опису лебедя (в художньому стилі).

Чи готові ви поринути у світ птаства?

Намалюйте на аркушах, де зображено скляночки емоцій, свій настрій.

Склянка моїх емоцій

Поміркуй, який у тебе сьогодні настрій. Обери ті кольори, що відповідають твоїм почуттям та емоціям і зафарбуй склянку!

- веселий
- роздратований
- радісний
- здивований
- спокійний
- натхненний
- мрійливий
- сумний

Надіюсь, що до кінця уроку ви наповните їх гарним настроєм і новими знаннями.

III. Сприйняття і засвоєння навчального матеріалу.

1. Бесіда

Які ви знаєте стилі мовлення?

Чим художній стиль відрізняється від інших ?

Де використовують науковий стиль ?

Які типи мовлення існують?

Що називається описом?

Чим опис відрізняється від розповіді?

2. Довести, що в реченнях подано опис чи розповідь?

1. Лебеді символізують вічну і незмінну любов. Таку сильну любов часто позначають фразеологізмом «лебедина любов». Часто на весільній символіці зображають пару лебедів, повернутих одне до одного.

2. Оперення лебедів за своїм забарвленням буває або чисто біле, сірого або чорного кольору. Самиць і самців дуже важко відрізнити. Типові виводкові птахи. Оперення щільне і водонепроникне. Добре розвинена куприкова залоза. У лебедів поперечні вирости країв дзьоба

перетворились на зубці для утримання здобичі.

3. Лебідь – символ відродження, чистоти, цнотливості, гордої самотності, благородства, мудрості, пророчих здібностей, поезії й мужності, досконалості. Існують уявлення про здатність душі мандрувати по небу в образі лебедя. Поєднуючи у собі дві стихії – повітря і води, лебідь є птахом життя, і водночас може уособлювати смерть. У зв'язку з цим цікаве протиставлення у міфах та казках лебедів білого та чорного кольорів (життя – смерть, добро – зло).

Від гусей лебедів відрізняє ще довша шия, що дає змогу в глибших водах обшукувати дно у пошуках їжі, а також їх величина, адже вони є найбільшими водними птахами. Розмах їх крил досягає двох метрів, а маса може перевищувати п'ятнадцять кілограмів. Якщо розмір такий, як і в гуски, лебедя можна відрізнити за наростом при основі дзьоба. Лапи досить короткі, через що лебеді, пересуваючись по землі, справляють враження незграбних. Зате у них дуже розвинена літальна мускулатура, що дозволяє їм долати тисячі кілометрів на їх щорічних перельотах на південь і назад.

Лебеді тримаються однією парою до кінця життя. Якщо самець чи самиця помирає, інший лебідь не шукає пари вдруге. Потомство виводиться обома батьками, що опікуються своїм молодняком протягом року після народження [2].

Прочитати і порівняти роздруковані тексти. В якому подано науковий опис, а в якому – художній?

Птах великого розміру. Маса тіла 8,0 – 12,5 кг, довжина тіла 145 – 160 см, розмах крил 208 – 238 см. Дорослий самець білий, вуздечка чорна, біля основи верхньої щелепи великий чорний виріст, дзьоб червоний; ноги чорні. У дорослої самки виріст біля основи верхньої щелепи менший. У молодих птахів оперення в перший рік життя сірувато-буре (зрідка трапляються білі особини); виросту біля основи верхньої щелепи нема; дзьоб бурий; наступного року після линяння майже цілком білий; голова, верх шії та покривні пір'я крил бурувато-сірі; на третій рік життя оперення, як у дорослого птаха.

Дорослий лебідь-шипун відрізняється від дорослого лебедя-кликуну і малого лебедя червоним дзьобом, крім того, від дорослого малого лебедя – більшими розмірами; молодий від молодих особин інших лебедів – бурішим оперенням і чорною голою шкірою біля основи дзьоба [2].

2. Прямо над нашою хатою пролітають лебеді. Вони летять нижче розпатланих, обвислих хмар і струшують на землю бентежні звуки далеких дзвонів. Дід говорить, що так співають лебедині крила. Я придивляюсь до їхнього маяння, прислухаюсь до їхнього співу, і мені теж хочеться полетіти за лебедями, тому й підіймаю руки, наче крила. І радість, і смуток, і срібний передзвін огортають та й огортають мене своїм снуванням.

3. Лебеді – рід водоплавних птахів родини качкових. Ці величні птахи стали символом вірності. Поговоримо про лебедя шипуна.

Ця велична птиця поширена в Євразії, була завезена в США, Канаду, Австралію, Нову Зеландію і на південь Африки. Якщо в Азії переважають дикі птахи, то в Європі шипуни здебільшого приручені або ведуть наполовину домашній спосіб існування.

В кінці XIX століття відбулося різке скорочення популяції через появу кулінарних пристрастей того часу. Після 1960 року полювання на них було заборонене в більшості країн Європи.

Живе лебідь-шипун тільки поблизу чистої води. Крім прісних водойм птахи вибирають місця для гніздування біля морських берегів і в гирлах річок [5].

Лебідь-кликун — великий птах, що важить від 7 до 10 кг, іноді більше. Тіло витягнуте, довжина шії приблизно рівна довжині тулуба. Ноги короткі, віднесені назад. Дзьоб лимонно-жовтий з чорним кінчиком. Оперення біле. У оперенні велика кількість пуху. Молоді птахи мають

димчасто-сіре оперення з темнішою головою. Чисто білого кольору оперення кликуна набуває лише на третій рік життя. Самець і самиця зовні практично не відрізняються одне від одного. Шию кликун тримає прямо, не згинаючи її у формі букви «S», як лебідь-шипун. Сам лебідь-кликун також дещо дрібніший за шипуна [6].

Які ознаки птахів можна виділити в цих текстах?

(оперення, розмір, довжина, вага)

Про що ще можна говорити, описуючи лебедя?

(різновид, очі, лапи, дзьоб, шия)

4. Робота з текстом. Прочитати. Визначити тему й основну думку (текст на картках).

З давніх-давен через село Медвин полягає лебединий шлях. Коли запахне відталою землею і березовим соком, птиці, розколюючи повітря, приносили на святкових крилах вологе тепло. Іноді лебеді падали недалеко від села на прибутну воду, близько підпускали до себе дітвору й дорослих. Потім птиця, струшуючи живі краплини, розгонисто підіймалася вгору, а людина, роняючи піт, хилилася в роботі низько до землі. Проте їй ще довго-довго ввижались оті сонцем перемиті віщуни тепла, що на крилах приносять весну.

У таку пору дівчата-підлітки виводили веснянки. А в небі все тягнулись лебеді, зрідка гублячи на землю притерте в дорозі пір'я. По землі розбризувались підсніжники, а над нею дзвеніла урочиста лебедина пісня. Птахи низько пролітали над хатами, що білили між деревами і, здавалося, теж збиралися кудись летіти (За Михайлом Стельмахом; 120 сл.) [4].

Прочитати й відгадати загадки.

1. По воді пливе, мов цар,
Водоймища господар.
Довга шия, білі крила –
Пливе поруч його мила.
Ще й сніги не випадають –
До вирію відлітають.
Хто із вас весною вгледить,
Як летить до дому

2. Білосніжні, гарні птиці
Дім будують на водиці,
Дуже схожі на гусей,
Обережні до людей! [1]

Які слова надають тексту емоційного забарвлення і виразності?

Намалюйте на акрушах, де зображено скляночки емоцій, свій настрій.

Пам'ятка для учнів:

1. Щоб скласти гарний опис, потрібно підмітити важливі ознаки тварини.

Тварину краще описувати у тому порядку, як ми її сприймаємо в цілому. Вказуємо форму, розміри, колір, потім переходимо до деталей.

Вказуємо лише істотні ознаки, якими тварина відрізняється від інших.

Описуйте тварину, а не розповідайте про її вдачу та витівки.

3. Опис тварини потребує використання відповідної лексики:

Порода птаха – лебідь-шипун, лебідь-кликун, ...

Колір – білий, чорний, сірий, коричнево-сірий, ...

Тулуб – маленький, великий, витягнутий, ...

Голова – видовжена, кругла, невеличка, ...

Шия – видовжена, міцна, довга, ...

Пір'я – довге, коротке, гладеньке, м'яке, пухке, скуювдене, розпушене, ...

Дзьоб – блідо-оранжевий, чорний, міцний, загострений, ...

Лапи – цупкі, довгі, короткі, з перетинками, ...

Хвіст – довгий, короткий, куций, прямий, ...

Очі – чорні, темні, грайливі, блискучі, злі, сумні, веселі, радісні, ...